
AUTORITĂȚILE SPECIFICE INSTITUȚIEI ȘCOLARE CONFESIONALE ROMÂNEȘTI DIN COMITATELE CARAȘ-SEVERIN ȘI TIMIȘ, 1900–1918.

Angela Dumitrescu

Cuvinte cheie: autoritate școlară, educație, confesiune, români
Key words: school authority, education, denomination, Romanians

La începutul secolului XX, în Banat, conform Statutelor școlare, personalul didactic din școlile confesionale era format din director, catihet, docent ordinar, (învățător) și docent adjunct, (sau învățător suplinitor)¹. Denumirile variază în timp dar îndatoririle rămân, în general, aceleași.

Învățătorii erau „primii răspunzători” pentru lipsurile de natură didactică a școlilor în care funcționau. În egală măsură ei erau lăudați pentru progresele acesteia. Erau obligați să predea toate obiectele de învățământ prevăzute de Instrucțiunile Consistoriale și de Planul de învățământ. Tot în sarcina dascălilor cădea și completarea la zi a documentelor școlare, obligatoriu să fie prezentate inspectorilor, cu prilejul organizării examenelor elevilor. Învățătorii trebuiau să asigure și prezența la examene a majorității școlarilor. Selectarea și procurarea manualelor folosite în timpul cursurilor, în conformitate cu listele cenzurate și aprobate de Consistoriile Diecezane și de către autoritățile de stat, erau de asemenea, o obligație a dascălilor. În cazul în care învățătorii ar fi întâmpinat piedici în aplicarea regulamentelor, circularilor și a instrucțiunilor consistoriale erau obligați să se consulte cu directorul – preotul paroh și apoi să se adreseze autorităților superioare – protopopul și eventual Consistoriului de care administrativ aparținea².

Articolul 79 din Statutele învățătoresți, partea a III-a, care face referiri la personalul didactic, menționează că, directorul școlii este „din oficiu însuși parohul locului”. Acesta conduce personal „*trebile învățământului în școala poporală, veghează la susținerea disciplinei școlare, observă cu atenție metodele folosite de învățător în relația cu școlarii și are grijă ca obiectele de învățământ propuse*

¹ Arhiva Episcopiei Române Unite Lugoj, (în continuare AERUL), *Fond Episcopia Greco-Catolică de Lugoj*, pachet documente 1501-1723/1879, document nr. 1723, file nenumerate. (Aduc mulțumiri doamnei cercetător dr. Luminița Wallner Bărbulescu).

² Biblioteca Personală Vasile Popeangă, *Circularul nr 8471/1909 a Consistoriului român Arad, semnat de episcopul Ioan I. Papp*, (Aduc mulțumiri).

de acesta să coincidă cu planul de învățământ³. Directorul avea următoarele îndatoriri:

a) să viziteze școala cel puțin de două ori pe săptămână și să însemneze sub semnătura proprie într-un protocol cele constatate;

b) să cunoască în mod direct și detaliat modul în care se face aerisirea, curățenia și încălzirea sălii de învățământ; aspectele purtării morale a copiilor și progresele făcute de aceștia la învățătură;

c) să aplice legile și ordinele cu specific școlar și să controleze aplicarea lor de către personalul școlii;

d) să propună Senatului Școlii achiziționarea materialelor necesare edificiului școlar și procurarea rechizitelor obligatorii;

e) să se îngrijească ca învățătorul ce-i este subordonat să aibă o purtare morală bună și să fie un exemplu de „pietate religioasă”, să-și îndeplinească cu exactitate obligațiile oficiale, (adică să țină corect orele urmând metodele corespunzătoare scopului instrucțiunii elementare, să trateze părintește școlarii și să nu neglijeze perfecționarea sa continuă).

Potrivit articolului 80 directorul era îndreptățit să emită toate dispozițiile necesare atingerii scopului învățământului, în conformitate cu legile statutului, iar învățătorul este îndatorat să recunoască în director pe superiorul său, să-l asculte și să-i îndeplinească dispozițiile. De asemenea, cadrul didactic era obligat „să primească” observațiile pe care i le-ar face directorul pentru unele „scăderi, lipsuri sau abateri” de la planul de învățământ⁴.

Articolul 81 precizează natura relației de subordonare care trebuia să se stabilească între director și cadrul didactic. Aceasta nu era de natură juridică, ci avea ca scop învățarea, îndemnarea, admonestarea și musturarea învățătorului, (într-o primă intervenție „între patru ochi”), în fața Senatului Școlar și în nici un caz în fața copiilor sau a părinților acestuia. Directorul era obligat să dovedească, în relația sa cu învățătorul, blândețe și respect și doar în cazul în care întâmpina o atitudine îndărătnică să facă sesizare la oficiul protopopesc⁵. Tot în îndatoririle preotului paroh intra și întocmirea, la sfârșitul fiecărui an școlar, a statisticilor școlare înaintate atât oficiului protopopesc cât și organelor statului, (conform articolului 83)⁶. În anul 1909 în „Regulamentul pentru organizarea învățământului” adoptat de Congresul

³ *Ibidem.*

⁴ *Ibidem.*

⁵ *Ibidem.*

⁶ *Ibidem.*

Național – Bisericesc, în articolul 83 și 121 litera c, punctul 6, se aduc modificări substanțiale în ceea ce privește dreptul de ocupare a poziției de director de școală. Conform acestuia, în școala cu cel puțin 2 învățători, unul dintre aceștia trebuia să ocupe poziția de director școlar. Textul este redactat în conformitate cu tendința de laicizare a sistemului de învățământ, însă din păcate aceste prevederi legale nu au fost puse și în practică. Reuniunile învățătoresți vor protesta împotriva neaplicării clauzelor legale după 1910 prin intermediul documentelor Reuniunilor și prin presa pedagogică⁷. Conform legii, în comunele unde funcționau școli cu 2 sau mai mulți învățători, comitetul parohial alegea dintre învățătorii definitivi pe cel mai expert și mai harnic în funcția de director școlar. Acesta „nu are altă chemare” decât de a se îngriji ca fiecare învățător să propună același material, „în aceeași extensiune și dacă se poate după același metod”. Alegerea sa se prezintă, prin intermediul protopopului, Consistoriului pentru „întărire” în funcție, prin intermediul unui decret. Ceilalți învățători „datoresc directorului ascultare și stimă, având a trăi cu toții în armonie sufletească frățească, și astfel să câștige încrederea și stima publicului, să promoveze cu puteri sporite unite cauza învățământului și să ridice prestigiul școlii⁸.” Se pare însă că aceste prevederi legale nu au fost puse în aplicare, decât sporadic, și de aici și „conflictul” mediatic care se naște între Reuniunea învățătorilor din Caransebeș și Consistoriul Diecezan. Disputa, în anul 1913, este din ce în ce mai prezentă în presă. Motivul neaplicării prevederilor legale poate să își afle răspunsul în faptul că, Biserica fiind principala finanțatoare a Școlii Confesionale dorea să dețină și controlul asupra problemelor administrative la nivel local al instituției, ceea ce se putea realiza în modul cel mai direct prin intermediul păstrării preoților ca directori școlari. Preotul – director, avea obligația ca înainte cu o lună de începerea anului școlar să „constate numărul și numele copiilor obligați să cerceteze școala după matriculele parohiale. De asemenea, directorul trebuia să inspecteze școala ori de câte ori ar fi putut, însă nu din postura de „controlor”, ci de „slujitor” a acesteia. Parohul avea dreptul de a pune și întrebări elevilor pentru a observa progresele școlare. Acest drept este însă contestat de autoritățile școlare laice – Reuniunile Învățătoresți – pe baza principiului, în esență corect, că pregătirea pedagogică a preoților era practic, cu puține excepții, inexistentă⁹. Prerogativa de inspecție este considerată, de către presa pedagogică o absurditate. Rolul preotului ar fi trebuit, în opinia acesteia, să fie acela de îndrumător și de „agent” școlar. Astfel, acesta avea și rolul de a atrage copiii la cursuri prin

⁷ *Educatorul*, Oravița, V, 1913, nr. 3, din martie, p. 34-35.

⁸ *Ibidem*, p. 33.

⁹ *Ibidem*, IV, 1912, nr. 7-8, din iulie – august, p. 116.

autoritara dată de amvonul bisericesc, de unde trebuia să îndemne neîncetat credincioșii la prețuirea școlii ca instituție culturală și să strângă fonduri pentru dotarea bibliotecii școlare, din care „să se alimenteze sufletește” elevii. Totodată, împreună cu învățătorul, preotul avea obligația de a completa atestatele de absolvire ale elevilor și să „compună” monografia școlii¹⁰. Relația dintre cei doi trebuia să fie una „tovărășească”, ambii comunicându-și „între patru ochi” observațiile cu privire la activitățile fiecăruia și ținuta extrașcolară a elevilor. În timpul vacanței de vară, când școala nu era frecventată de elevi, conducătorii oficiilor parohiale – preoții – trebuiau să convoace pe învățător, pe episcopul primar și pe președintele comitetului parohial. Împreună cu aceștia, directorul era obligat să viziteze școala, curtea și grădina școlară, „să constate cele de făcut și de îndreptat”. Dacă sălile de clasă erau prea mici, prea scunde, trebuia să întreprindă măsuri pentru modificarea lor, iar unde edificiul era total necorespunzător să ia măsuri de inițiere a unei noi construcții¹¹. Tot în sarcina conducătorului instituției intra și organizarea acțiunilor de curățenie generală, publicarea postului vacant pentru organizarea concursului de învățător din localitate, procurarea de la librăria diecesană a rechizitelor școlare necesare începerii noului an școlar, capacitarea episcopilor sau a încasatorilor de taxe de cult să încaseze restanțele și taxele curente, etc. Toate aceste activități trebuiau îndeplinite pentru ca localitatea să poată să își plătească la timp salariile învățătorilor. Comitetul parohial trebuia să procure, tot acum, lemnele necesare încălzirii școlii, iar curtea, și grădina școlii să fie bine întreținute și îngrijite. Părinții erau înștiințați cu cel puțin două săptămâni înainte de începerea anului școlar că trebuie să își ducă copiii la școală. De asemenea, în biserică, trebuia anunțată deschiderea anului școlar și faptul că toți copiii înmatriculați erau obligați să frecventeze școala¹². În sarcina preotului – director - cădea și organizarea deschiderii festive a anului școlar prin oficierea unei slujbe de sfințire a localului școlii și rostirea unei cuvântări, încurajatoare, pentru micii școlari¹³.

Capitolul al II-lea al Statutelor prezintă drepturile și îndatoririle catihetului din școlile elementare. Acesta era tot preotul paroh sau, în anumite cazuri, (la școlile greco-catolice), capelanul. Acesta avea obligația de a instrui elevii în religia maternă și de a le face educație morală copiilor care învățau la școlile de stat, comunale sau în

¹⁰ *Ibidem*, p.117.

¹¹ Arhiva Episcopiei Ortodoxe Române din Vârșeț, Serbia, (în continuare AEORV), *Fond Protopopiatul Ortodox Român Vârșeț*, circular nr. 4304/1911, neîndosariat.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*.

mod privat, (articolul 86)¹⁴. Catehizarea acestora avea loc în afara orelor desfășurate în comun cu toți școlarii, în înțelegere cu directorul sau cu Senatul respectivei școli. Această activitate se făcea în mod regulat, la orele stabilite în acest scop. Conform legii nr. XXVII/1907, care reia unele prevederi ale legii 38/1868, articolul 141, alineatul 3, stabilește că învățătorul are și funcția de cantor, iar articolul 15, alineatul 8, preciza că „venitul cantoral care se contopește cu cel învățătoresc se ia în considerare la pensie”¹⁵.

Partea a V-a a Statutelor făcea referire la inspecțiile școlare. Dreptul de control, în școlile diecezane, îl aveau inspectorii școlari districtuali, inspectorii școlari diecezani și inspectorul regesc de școli.

a) Inspectorul școlar districtual era protopopul districtual. Acesta asigura:

- constituirea legală a Senatului Parohial și controla activitatea acestuia;
- se ocupa de înființarea și conservarea edificiului școlar;
- inspecta buna administrare a averii școlare;
- controla frecvența școlară;
- veghea asupra împlinirii obligațiilor oficiale și morale ale personalului didactic;
- avea drept de control asupra planului de învățământ, a manualelor și a împărțirii timpului de predare;
- era obligat să întocmească un protocol special de evidență a școlilor aflate în protopopiatul său, pe care urma să-l completeze cu toate datele de evidență;
- trebuia să întocmească un inventar complet și exact al rechizitelor și averii școlare pe care să-l înnoiască o dată la 5 ani sau, atunci când era cazul, chiar mai des;
- era obligat să viziteze cel puțin o dată pe an fiecare școală aflată sub jurisdicția sa, dar și școlile comunale sau de stat unde erau înscriși copiii din protopopiatul său;
- nu era admis ca vizitarea școlii să se facă concomitent cu inspecția parohială;¹⁶

În cadrul inspecțiilor, protopopul controla numărul elevilor, revedea protocoalele¹⁷ sinoadelor școlare din Cartea de aur, documentele învățătorului, inventarul școlar, biblioteca școlară și toate actele oficiale, aplicând pe ele sigiliul protopopes. De asemenea, controla manualele folosite în școală, curățenia și modul

¹⁴ AERUL, *Fond Episcopia Greco - Catholică de Lugoj*, pachet documente 1501-1723/1879, document nr. 1723, nenumărotat.

¹⁵ *Educatorul*, Oravița, IV, 1912, nr. 7-8, din iulie-august, p. 145.

¹⁶ AERUL, *Fond Episcopia Greco - Catholică de Lugoj*, pachet documente 1501-1723/1879, document nr. 1723, nenumărotat.

¹⁷ Protocoale=documentele.

de aerisire a sălii de clasă, starea edificiului de învățământ, a grădinii de legume și a livezii școlare, a sălii de gimnastică. Dacă se constatau lipsuri, acesta dispunea, într-un anumit termen, îndreptarea lor. Protopopul putea, de asemenea, să examineze în mod direct elevii pentru a se convinge de nivelul cunoștințelor acumulate și de progresele înregistrate de aceștia. La final putea împărți premii sau admonestări. Învățătorul se putea plânde cu această ocazie protopopului despre problemele întâmpinate în relația sa cu Senatul Școlar, autoritățile locale sau cu sătenii. În același timp protopopul nota datele statistice pentru a le putea înainta Consistoriului Diecezan. Pentru toate acestea protopopul primea din „casa școlii” contravaloarea cheltuielilor de călătorie și o taxă de 3 florini. Dacă Senatul Școlar local asigura protopopului mijloacele de deplasare, aceste taxe nu se mai achitau.

Tot în atribuțiile protopopului intra și convocarea anuală a învățătorilor la conferințele învățătorești¹⁸.

b) Inspectorul școlar diecesan avea dreptul de suprainspecție. Acesta făcea parte din Senatul Școlar al Consistoriului Diecesan și era numit în funcție de către episcop. El este un referent al Episcopiei în toate problemele învățământului, studiind legile, ordonanțele și rapoartele sosite pe cale oficială. Atribuțiile sale vizau, în special, rezolvarea conflictelor de natură școlară, propunând în scris soluții Consistoriului. Tot de competența sa era activitatea de întocmire a rapoartelor anuale din dieceză pe baza relatărilor oficiale protopopiale. Inspectorul școlar diecesan inspecta, în fiecare an, doar câteva școli și mai ales pe cele înființate de către Episcopie și controla administrarea averilor școlare. Tot el este și președintele comisiei diecesane permanente, întocmește proiecte pentru eventualele modificări ale planului de învățământ sau al împărțirii orelor, supraveghează dotarea școlară și a bibliotecilor. Totodată el propune Consistoriului Diecesan, în fiecare an, anumite probleme pedagogice de ordin teoretic și practic pentru a fi studiate și aplicate, la nivelul școlilor, prezidează conferințele districtuale învățătorești, organizează Reuniunile învățătorilor, fiind din oficiu și președintele acestora și se ocupă de mișcarea „personalului” didactic¹⁹.

c) Inspectorii provizorii erau numiți de către Minister, care își rezervase dreptul de a controla și școlile confesionale. Acesta inspecta instituțiile școlare pentru a se convinge că toate aspectele legale erau îndeplinite. În cadrul inspecțiilor

¹⁸ *Ibidem.*

¹⁹ *Ibidem.*

funcționarul statului putea fi înlocuit de adjunctul său, ori de către un alt inspector provizoriu²⁰.

d) Inspectorul regesc controla planul de învățământ urmat și avea dreptul să pună personal întrebări elevilor pentru a le verifica nivelul de cunoștințe, controla nivelul de calificare al învățătorilor, însă nu putea întreprinde nimic împotriva acestora fără înștiințarea Sinodului Episcopal. Inspectorul școlar regesc transmitea apoi antistiei comunale tabelele statistice ale Ministerului pentru a fi completate de către Senatul Școlar local pentru adunarea datelor statistice²¹.

Inspectoratul regal școlar al județului Timiș a fost creat după 1868, iar primul asesor - inspector șef la Timișoara a fost Marx Antal²².

Conform legii Appony, din 1907 ministrul de culte și instrucțiune numește, pe lângă inspectorii școlari regionali existenți până atunci și „vizitatori școlari”, specialiști, care aveau ca scop precis controlarea mai ales a școlilor confesionale nemaghiare. Pentru comitatul Caraș – Severin comisar era numit Combkótó Antal, iar pentru Comitatul Timișului, Lacry Gyula²³. Aceștia puteau să inspecteze școlile doar după ce își anunțau această intenție directorului de școală – preotul care să fie și el prezent în timpul desfășurării inspecției. În cazul în care această regulă era încălcată și inspectorii s-ar fi prezentat neanunțați învățătorii trebuiau să îl anunțe imediat pe preotul paroh, pentru a veni și el în școală²⁴. Deoarece se înregistrau și abuzuri ale reprezentanților puterii politice care inspectau instituțiile școlare, în mod periodic erau emise circulare către oficiile parohiale. Acestea conțineau informații despre persoanele îndreptățite să efectueze inspecția școlară din partea statului: inspectorii și subinspectorii școlari regești, care aveau dreptul să facă observații în școli, atât de natură didactică cât și administrativă. Din punctul de vedere al ordinii publice și al igienei, aveau dreptul de a inspecta școlile și organele administrative comitatense și comunale. Aceștia aveau posibilitatea de a face observații doar în privința calității edificiului școlar, neavând însă prerogativul de a inspecta elevii sau învățătorul. Chiar și așa, oricare dintre

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*.

²² Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Timiș, (în continuare DJAN), *Fond Inspectoratul Școlar al județului Timiș*, dosar 1/ 1907 , fila 11.

²³ DJAN, Caraș-Severin, *Fond Protopopiatul ortodox Biserica – Albă*, dosar 3/1907, fila 1.

²⁴ *Ibidem*.

funcționarii locali cu drept de verificare, trebuiau să își anunțe, din timp, intențiile privind inspectarea localului școlii preotului sau președintelui comitetului parohial²⁵.

În ceea ce privește inspecția școlară, la începutul secolului XX, se mărește numărul și frecvența intervențiilor organelor de inspecție ale statului în controlarea procesului de învățământ. De cele mai multe ori, aceste verificări aveau ca rezultat constatarea unor deficiențe, fie de ordin material, fie metodico-științific. Urmăreau, practic, să exercite presiuni asupra activităților din școlile confesionale. Conform noilor dispoziții legale, comisarul ministerial controla școala în mod sistematic, putând cere lămuriri în toate afacerile care priveau școala, nu doar în cele legate de aspectele procesului de predare-învățare sau de disciplină școlară. Avea dreptul să ceară elevilor conspectele școlare cu lecțiile predate, să controleze protocoalele conferințelor învățătoarești, să observe dacă „spiritul instrucției” este conform legilor în vigoare, să controleze profesorii, purtarea elevilor față de învățători și direcțiune, ținuta cadrelor didactice, biblioteca, societățile elevilor de lectură, desfășurarea cursurilor din perioada vacanțelor școlare. În urma observațiilor făcute comisarul ministerial putea face recomandări pozitive sau negative către Ministerul de resort. De asemenea, avea dreptul să convoace conferințe extraordinare, fără a avea însă, la acestea, drept de vot. Are drept de iscălitură în actele examenului de calificare a învățătorilor, în foile matricole și în protocoalele conferințelor. Are în același timp, drept de control asupra listei cu titlurile cărților din bibliotecă, a ziarelor și revistelor școlare²⁶. Uneori, excesul de zel al autorităților făcea ca această implicare să depășească limitele autonomiei școlare confesionale. În acest sens, corpul profesoral de la Institutul Pedagogic greco-ortodox din Arad întocmește un Memoriu în timpul desfășurării conferinței corpului profesoral din cadrul Institutului în 7/20 decembrie 1917 pe care îl înaintează Consistoriului Diecesan din Arad²⁷. În document, se recunoștea dreptul la inspecție ale autorităților statului ca fiind unul elementar. Însă, se specifica în memoriu faptul că dreptul la autonomie școlară în cadrul școlilor confesionale era o prerogativă mai veche și pe deplin îndreptățită, dar și sancționată prin legi. Mai mult chiar, în Instrucțiunea ministerială din 1908 se preciza că: „*Administrarea și conducerea Institutelor Pedagogice confesionale aparțineau exclusiv autorităților bisericești*”²⁸. Ministerului Instrucției îi revenea doar dreptul la efectuarea inspecției

²⁵ Arhiva Episcopiei Ortodoxe Române Caransebeș, (în continuare AEORC), *Fond școlar*, IV, dosar 42/1901, nenumărat.

²⁶ *Ibidem*, dosar 100/1916, nenumărat.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*.

de stat, exercitată fie prin inspectorii regești, fie prin comisarii ministeriali special desemnați pentru aceasta. Pe lângă limitele acestui tip de inspecție impus de lege, trebuiau respectate și limitele de ordin pedagogic. Drepturile autonome se extindeau și asupra profesorului în cadrul predării orelor specifice, asupra directorului în cadrul Institutului și asupra corpului profesoral în problemele ce priveau educația integrată. Astfel, organele de inspecție puteau cere lucrările elevilor, doar prin intermediul profesorului de specialitate. Conform regulamentului guvernamental de efectuare a inspecțiilor școlare, comisarul ministerial nu avea dreptul să semneze pe foile matricole sau pe testimoniile de curs. Controlul statului se restrângea la verificarea igienei internatului și nu la modul de organizare al acestuia și nici nu se putea face asupra elevilor externi, aceste prerogative revenindu-i directorului și a titularilor cursurilor. În ceea ce privea efectuarea excursiilor și organizarea cursurilor de lectură, organizarea de societăți aparținând tinerimii studioase, acestea se aflau tot în sfera de competență a corpului profesoral. Controlul statului putea doar să constate o eventuală lipsă de metodă a profesorilor. În cazul acesta, conform articolelor 11, 2, 3, 17, 20, 21 din instrucțiuni și din articolul de lege 28/1876, inspectorii școlari erau obligați să facă cunoscute constatările negative autorităților școlare superioare competente²⁹. Memoriul amintit atrage atenția că profesorii, stânjeniți mereu în desfășurarea activităților educative de controale nelegitime se transformă în „păpuși fără independență și autoritate, în mașinării vii fără năzuință și ambiții,” și dădea naștere la o stare de spirit încordată între cadrele didactice și Biserica susținătoare a Școlii, periclitând astfel însăși esența școlilor confesionale³⁰. Memoriul nu este împotriva efectuării inspecției școlare de stat, despre care specifică că este necesară și că influențează în bine educația, dar aceasta, pentru a fi eficientă, trebuie să fie binevoitoare și să aibă ca punct de plecare intenții cinstite. De asemenea, ar fi trebuit să țină cont de „condițiile pedagogice și ale dreptului omenesc”³¹. În continuare Memoriul insistă asupra necesității libertății de mișcare și acțiune a profesorilor în timpul orelor, în caz contrar calitatea actului de învățământ având de suferit. De asemenea, documentul face precizarea că prin noile competențe acordate inspectorilor statului „școala suferă o gravă înjosire”,³² inspectorul transformându-se într-un polițist al elevilor și a profesorilor. Cadrele didactice iau atitudine împotriva modalității în care sunt inspectați. Inspectorii regești „vătămă autonomia școlii și nesocotesc drepturi

²⁹ *Ibidem.*

³⁰ *Ibidem.*

³¹ *Ibidem.*

³² *Ibidem.*

garantate corporațiilor școlare ... profesorii fiind stânjeniți mereu în drepturile, interesele și conștiința lor³³. Se acuza totodată producerea unei stări de tensiune datorită sistemului de a comunica observările și rezultatele inspecțiilor direct ministrului de instrucțiune publică ceea ce „jignește drepturile atât ale elevilor cât și ale profesorilor”. De asemenea este acuzată și densitatea inspecțiilor la ore, fiecare curs fiind controlat „de trei ori la zi” de către comisarul ministerial, orele desfășurându-se de față cu directorul, un alt profesor de specialitate și comisarul ministerial. Profesorii deplâng lipsa libertății de mișcare, educația fiind o artă, nu doar o meserie. În acest context inspecția stânjenește și desfășurarea activității elevilor descurajând, umilind și înjosind chiar autoritatea profesorului, mai ales atunci când comisarul ministerial întrerupea lecția punând întrebări. Cadrele didactice acuzau, de asemenea, o scădere a rezultatelor elevilor datorată intensificării inspecțiilor și grație faptului că elevii se simțeau stânjeniți în timpul lecțiilor și a examinărilor având în față „grava persoană a inspectorului școlar, veșnic de față”³³.

Concluziile Memoriului profesorilor arădeni au fost susținute și de către confrății lor de la Institutul Pedagogic din Caransebeș. Astfel, se considera că dreptul garantat comisarilor ministeriali în Institutele Pedagogice românești depășea limita fixată prin lege, vătămând prin urmare, însăși legea și drepturile autonome ale corpului didactic, ale Bisericii, ca susținătoare de Școală, iar prin faptul că iniția o bi - conducere în întreg organismul școlar, destrăma educația integrală. Acest tip de inspecție, neîntrunind condițiile pedagogice și jignind drepturile naturale, individuale ale tuturor factorilor de educație era considerată anti-pedagogică și umilitoare. Memoriul este înaintat Consistoriului Diecezan Arad pentru a fi trimis în fața Consistoriului Mitropolitan. El lua forma unui protest împotriva noii instrucțiuni ministeriale cu privire la modalitatea de efectuarea a inspecțiilor școlare³⁴. În final, Memoriul are concluzii clare: drepturile de inspecție acordat comisarilor ministeriali depășeau cu mult limitele fixate de lege ale autonomiei corpului didactic și ale Bisericii ca susținătoare a școlii, atentând prin aceasta la organizarea corectă a educației integrale³⁵.

Deseori, inspecțiile protopopilor, ca inspectori școlari, coincideau în concluzii și indicații cu cele ale inspectorilor regești de școli. De cele mai multe ori, observațiile acestora nu se refereau la neajunsurile materiale ale școlii provenite din precaritatea materială a comunității care o susținea, ci își avea originile în proasta administrare de către preot și comitetul parohial a fondurilor și bazei materiale a instituției școlare.

³³ *Ibidem.*

³⁴ *Ibidem.*

³⁵ *Ibidem.*

Aceste stări de fapt, recunoștea Episcopia din Caransebeș în circularul său din 1910, nășteau „neajunsuri care puneau stavilă cursului normal și regulat al unei instrucțiuni rodnice”³⁶. În același document, înaltul for bisericesc recunoștea și minusurile din pregătirea de specialitate a dascălilor din școlile românești și faptul că aceștia nu cunoșteau, în totalitate, noutățile legislative și administrative care priveau în mod direct școala primară. Astfel, printr-un circular, se reamintea periodic dascălilor, că pretenția inspectorilor școlari regești ca învățătorii să le prezinte până la data de 15 iulie a fiecărui an, (perioada se putea prelungi până la 1 septembrie), planul de învățământ cu împărțirea materiei de studiu pe săptămâni și ore era legală și chiar benefică învățământului. Această prevedere era stipulată și în legea XXVII/1907 în articolele 16 și 20. Reglementările de acest tip se aplicau însă doar școlilor în care salariile învățătorilor erau completate cu ajutor de la stat. Dascălii care nu beneficiau de acest ajutor erau sfătuiți să întocmească și ei planul, ținând cont de instrucțiunile metodice în vigoare, publicate de Episcopii pentru a facilita „mersul învățământului”³⁷.

Dreptul de inspecție a școlilor confesionale devenise în jurul anului 1910 o problemă aflată în atenția presei și a opiniei publice bănățene atât datorită numărului mare de situații în care inspecția școlară relevase minusuri în organizarea și dotarea școlilor, dar și datorită inițiativei Congresului Național Bisericesc ortodox român care a decis înființarea instituției Revizoratului școlar. Revista *Educatorul*, organul de presă oficial al Reuniunilor învățătorilor din Eparhia Caransebeșului dedică problemei inspecției școlare pagini ample. Presa critica instituția inspectorului școlar asimilată funcției de protopop, considerând-o o „fatală eroare”³⁸. În opinia oficiosului Reuniunii, inspectorul școlar trebuia să fie un expert în problemele pedagogice indiferent de statutul său de cler sau mirean, (considerat ca irelevant), inspectorul fiind cel care a fi trebuit nu doar „a trage pe învățător de ureche, când nu ascultă de mai marii săi, ci să aibă și de unde să dea povețe și îndrumări în ale învățământului”³⁹. În consecință, Sinodul Episcopiei din Caransebeș a decis ca postul de revizor școlar să fie ocupat, prin concurs, de către o persoană cu studii de specialitate pedagogice. Reuniunea Învățătorilor din Oravița face propunerea ca teritoriul Episcopiei să fie împărțit în trei revizorate școlare, iar în postul de revizori să fie numiți „bărbați rutinați care pot dovedi ca au practică temeinică”. Se făcea propunerea ca aceștia să fie trimiși în

³⁶ DJAN, Caraș-Severin, *Fond Episcopia Orodoxă Română a Caransebeșului*, dosar 32/1910, filele 1-2.

³⁷ *Ibidem*, fila 13.

³⁸ *Educatorul*, Oravița, II, 1910, nr. 8, din august, p.1.

³⁹ *Ibidem*.

străinătate pentru a se pune la curent cu ultimele noutăți din domeniul pedagogic, cu fonduri de călătorie din Fundația învățătorilor care era administrată de Episcopie⁴⁰. Cu toate insistențele presei și ale Reuniunilor învățătoarești „instituția inspectorului școlar” a întârziat să fie pusă în practică. Întârzierea s-a datorat curentului de opinie care domina Consistoriile Diecezane și care înclinau spre ideea că datorită caracterului confesional al școlilor, revizorii școlari trebuiau să se identifice, ca și până atunci, cu instituția protopopului⁴¹. Cu toate acestea, în anul 1905 chiar comisia examinatoare din protopopiatul Oraviței, în raportul din 31 iulie, face propunerea să se reorganizeze instituția comisarilor școlari consistoriali în revizorat școlar. Revizorii, conform statutului ar fi urmat să inspecteze împreună cu protopopii, sau chiar singuri, școlile din punct de vedere al metodelor de predare, (didactico – pedagogic), de cel puțin două ori pe an⁴². Este dovada necontestabilă a faptului că, instituția protopopiatului se declara, ea însăși, depășită din punct de vedere al metodelor pedagogice de noile cerințe ale inspecției școlare. Bătălia mediatică a continuat timp de câțiva ani cu argumente temeinice aduse „pro și contra” înființării acestui post cu statut laic. Punctul comun al ambelor poziții era: „marea importanță a învățământului primar și necesitatea reformării acestui învățământ, deoarece școala primară e baza culturii unui popor, e o axiomă veche, căci grosul poporului numai pe ea o cercetează, iar ea pune temelie, plămădește mințile tinerelor generații”⁴³. Argumentația privind necesitatea înlocuirii protopopului ca inspector școlar cu un expert în problemele pedagogice este influențată și de curentele pedagogice moderne ale timpului precum și de organizarea sistemului de învățământ din alte țări europene, care sunt date ca exemple pozitive în presă⁴⁴. La întrebarea retorică „unde e protopopul ori preotul care să se ocupe cu pedagogia?” se răspundea, în periodice, că existau doar câteva excepții pozitive, constatarea fiind una tristă pentru calitatea conducerii în plan local a învățământului confesional. Concluzia care se impunea era necesitatea înființării postului de inspector-referent școlar și de comisar școlar priceput în examinarea, atât a cadrelor didactice cât și a elevilor⁴⁵. În același timp în cadrul Sinoadelor Eparhiale, întrunite ca Senate Școlare, se discută, după primul deceniu al secolului

⁴⁰ DJAN, Caraș-Severin, *Fond Reuniunea învățătorilor greco – ortodocși din Episcopia Caransebeșului*, dosar 22/1910, fila 1.

⁴¹ *Revista preoților*, Timișoara, I, 1910, nr. 19 din 18/31 iulie 1910, p. 2-3.

⁴² DJAN, Caraș-Severin, *Fond Protopopiatul Biserica – Albă*, dosar 18/1906, fila 1.

⁴³ *Renașterea*, Caransebeș, II, 1906, nr. 5, din 29 ianuarie p. 1-2.

⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁵ *Ibidem*.

XX, necesitatea ca noii revizori să înlocuiască protopopii și în relația cu inspectorii regești de școli care, ca reprezentanți ai Ministerului aveau un statut și o postură care îi „intimida” pe protopopi în funcția lor de inspectori școlari, deoarece nu aveau studiile necesare unei confruntări argumentate pedagogic.

În preajma izbucnirii războiului mondial, mulți dintre protopopi beneficiau de întregirea salariului de la stat, statut care îi împiedica uneori, de teama pentru diminuarea propriilor venituri, să ia atitudinea cuvenită. Era necesară înființarea unui organ mijlocitor între protopopi și inspectorii regești care să apere, atât școala cât și pe învățătorii confesionali, de șicanele acestora⁴⁶. Problema a rămas nerezolvată datorită izbucnirii războiului, principalele organe de inspecție și control rămânând inspectorul și vice-inspectorul regal, protopopul ca inspector școlar al diecezei, comisarii școlari numiți de Consistoriile Diecezane, preotul ca director școlar și comitetul parohial ca scaun școlar⁴⁷. „Problemele” create școlilor confesionale proveneau, în special din timpul controalelor organizate de către inspectorii școlari regești, care verificau școlile populare și Institutele Pedagogice, pentru a stabili dacă ele corespundeau cerințelor legilor de instrucție. Scopul principal – declarat al acestor demersuri erau înlăturarea „defectelor”. Principalul neajuns al inspecției era însă faptul că raportarea constatărilor se făcea la autoritatea superioară competentă a școlilor, comitetele administrative municipale și la ministrul de instrucție. De cele mai multe ori inspectorii regești raportau neajunsurile descoperite ale școlilor direct către Minister, și nu către autoritatea competentă locală. Faptul avea ca rezultat imediat emiterea, de către Minister, a unui comunicat direct către Episcopia respectivă, cu specificația că școala vizată nu corespundea cerințelor legii. Consistoriul Diecezan emitea, la rândul său, către protopop un ordin privind remedierea în termen de 14 zile a problemelor constatate. În caz contrar școala putea fi închisă sau transformată în instituție de stat. Deoarece aceste termene erau, de cele mai multe ori mult prea scurte, raportările protopopilor cuprindeau relatări despre încercările de reparații sau completare a mobilierului și rechizitelor, acțiunile fiind în curs de desfășurare⁴⁸.

În jurul anului 1914 acest tip de raportări devin tipizate și datorită numărului mare de astfel de documente, aflate în custodia Episcopiiilor. Ele indică o birocratizare a formei de efectuare a inspecțiilor, într-o proporție mult mai mare decât rezolvarea efectivă a cazurilor concrete.

⁴⁶ *Drapelul*, Lugoj, XII, 1912, nr. 48, din 24 aprilie/ 7 mai, p. 2-3.

⁴⁷ *Ibidem*, nr. 47 din 21 aprilie/4 mai, p. 2.

⁴⁸ AEORC, *Fond școlar*, IV, dosar 94/1894, nenumerotat.

O situație specială o prezintă rezultatul inspecțiilor în care dotările materiale ale școlilor sunt considerate în conformitate cu legea, însă se constată că învățătorul nu posedă la un nivel satisfăcător limba maghiară și prin urmare instrucția în această limbă a elevilor avea mult de suferit. În cele mai multe cazuri răspunsurile protopopilor, așa cum este și cel din 12 martie 1905, a protopopului Filip Adam, precizează că învățătorii în cauză sunt „excepenți și harnici, dar în faptă, nu posedă limba maghiară”⁴⁹. După anul 1907, în cele mai multe cazuri, învățătorii care nu își însușiseră la un nivel corespunzător limba maghiară nu reușeau nici să completeze documentele școlare oficiale. Este și cazul școlii din satul Potoc, protopopiatul Biserica Albă. Aici, comitetul parohial înaintează Consistoriului Diecezan din Caransebeș un memoriu prin care își apără învățătorii, acuzați de neglijență, și școala, precizând că „noi, comitetul parohial, suntem pe deplin mulțumiți cu învățătorii noștri pe care mai în toată ziua i-am controlat și i-am aflat că dânsii își îndeplinesc chemarea lor ca învățători buni”. Memoriul se încheie cu rugămintea ca școala să nu le fie închisă iar învățătorii să nu sufere mustrări pe cale administrativă⁵⁰. Se pare însă că în majoritatea cazurilor, inspectarea școlilor confesionale avea drept rezultat raportarea aspectelor neplăcute către Episcopie cu o periodicitate îngrijorătoare. Episcopii încep să emită, în consecință, circulare cu un ton mustrător la adresa autorităților școlare locale-preotul și comitetele parohiale: „Cu durere, se menționează într-o Circulară, trebuie să constatăm că tot mai există parohii unde organele noastre bisericești nu-și bat capul cu afacerile școlare și lasă totul la voia întâmplării, încât organele statului trebuie să ne facă atente la lipsurile ce se ivesc și să ceară să insiste pentru delăturarea lor. Astfel, în unele locuri înscrierea elevilor se face neregulat; în altele cercetarea e neregulată; elevii n-au cărți; școala nu s-a curățit; băncile sunt rele, uneori prea puține; nu-s rechizite nici chiar cele din grupa I, necum cele din grupa II, nu-s mape, nu-s icoane pentru învățământul intuitiv și multe altele. Toate aceste lipsuri indică că preoții nu și-au făcut datoria de directori școlari punându-se din bună vreme în co-înțelegere cu învățătorul, statorind cele de făcut în școală, convocând apoi comitetul spre a face imediat toți pașii pentru delăturarea defectelor constatate”⁵¹.

În încheiere, circularul reamintește obligațiile de organizare și conducere al oficiilor parohiale cu privire la școala confesională, sfătuind preoții să acorde mai

⁴⁹ *Ibidem*, dosar 341/1904, nenumărotat.

⁵⁰ *Ibidem*, dosar 152a/1909, nenumărotat.

⁵¹ DJAN, Caraș-Severin, *Fond Oficiul parohial ortodox-român Bocșa Română*, dosar 4/1914, filele 1-2.

multă atenție „cauzelor școlare”. Pentru a întări cele spuse, în final, documentul arăta, printr-o situație punctuală, concretă, care erau școlile unde existau probleme de organizare și dotare, somând comitetele parohiale să remedieze situația:

Tabel 1. Școlile din Eparhia Caransebeșului unde se raportaseră lipsuri de organizare și dotare în urma efectuării inspecțiilor de specialitate în luna februarie a anului 1914⁵²

LIPSURILE ÎNREGISTRATE	ȘCOALA
Rechizite școlare	Agadici, Cârnecea, Ciorda, Comoriște, Călnic, Ciudanovița, Cacova, Delinești, Fizeș, Furlug, Măidan, Răchitova, Târnova, Ticvaniul – Mic, Susani, Secaș, Vrânius, Vlădeni, Soceni, Zorlențul – Mic
Planșe (tablouri) și mape	Cacova, Mărcina, Vrâniș, Doclin, Fizeș, Ohaba, Soceni, Comoriște, Goruia, Călnic, Răcășdia, Târnova, Brebul, Ciudanovița, Vrani, Apadia, Ciorda, Forotic, Moniom, Dezești, Gârliște, Biniș, Țerova
Biblioteca școlară	Sacoș, Ticvaniul – Mic, Zorlențul – Mic, Furlug, Delinești, Fizeș, Cacova, Gârnecea, Valeadeni, Mărcina, Răchitova, Forotic, Goruia, Călnic, Răcășdia, Târnova, Moniom, Brebul, Dezești, Ciorda, Soceni, Comoriște, Țerova, Ohaba
Nu există însemnele (stema) oficiale	Vrâniș, Țerova, Zorlențul – Mic, Mercina, Răcășdia, Moniom, Brebul, Călnic
Bănci, scaune și catedra stricate	Secaș, Vrâniș, Furlug, Valeadeni, Apadia, Brebul, Ciudanovița, Agadici
Bănci și scaune insuficiente	Agadici, Furlug, Săcaș
Lipsă de cuiere pentru haine	Agadici, Brebul, Ciudanovița, Delinești, Furlug, Mărcina, Răcășdia, Țerova, Vrani, Vrâniș, Zorlențul – Mic
Nu sunt ferestre duble la geamuri (de iarnă)	Secaș
Nu există toalete separate de fete și băieți	Brebul, Ciorda, Dezești, Furlug, Ohaba, Zorlențul – Mic
Nu există toaletă	Gârliște
Nu există vas cu apă	Delinești, Furlug, Zorlențul – Mic
Scoli cu ușa stricată	Furlug, Delinești
Mizerie în școală	Apadia
Mizerie în curte	Furlug
Fără tablă	Răchitova
Școală fără curte	Delinești
Elevi fără cărți	Agadici, Apadia, Brebul, Cârnecea, Ciudanovița, Delinești, Furlug, Goruia, Moniom, Soceni, Ohaba
Nu există documente pentru evidența absențelor	Dezești și Susani
Nu există documente pentru evidența înscrierilor și a progreselor elevilor	Apadia, Dezești
Nu există documente școlare deloc	Ohaba
Nu există separare pentru clasa a VI-a	Agadici, Delinești, Gârliște, Goruia, Moniom,
Rechizite pentru clasa a IV-a și a VI-a	Apadia
Rechizite pentru clasele a V-a și a VI-a	Târnova, Țerova
Săli de clasă necorespunzătoare (prea mici, sau întunecoase sau cu umiditate, sau nevăruite)	Agadici, Biniș, Gârliște, Vrâniș, Furlug, Țerova
Locuința învățătorului necorespunzătoare	Cârnecea, Gârliște, Răchitova, Zorlențul Mic, Ohaba
Frecvență total necorespunzătoare a elevilor	Susani, Țerova, Apadia
Progresele la învățătură ale elevilor sunt total necorespunzătoare din cauza slabei pregătiri a învățătorilor	Apadia, Gârnecea, Gârliște, Goruia, Susani, Țerova, Valeadeni,
Salariul plătit neregulat	Apadia, Biniș, Cârnecea, Delinești, Furlug, Gârliște, Măidan, Răchitova, Valeadeni

⁵² *Ibidem*, fila 2; DJAN Caraș-Severin, *Fond Oficiul parohial greco-ortodox român Mercina, 1910-1940*.

Lipsa rechizitelor școlare era deosebit de gravă, deoarece atrăgea după sine, conform legii, refuzarea cererii de ajutor la salariu al învățătorilor care predau în aceste localități. Din această situație a anului 1914 se observă că unele nume de școli apar menționate la mai multe rubrici, ceea ce dovedește, fără putință de tăgadă, faptul că aceste minusuri materiale se datorau, parțial, insuficienței organizării și administrării a școlii de către organele locale. În cele mai multe cazuri ele erau generate de insuficientul potențial material al locuitorilor.

Un statut aparte îl aveau Institutele Pedagogice confesionale la care dreptul de administrare, conducere și inspecție aparținea exclusiv autorităților bisericești. Asupra preparanșilor Ministerul de instrucție exercita numai inspecția de stat prin inspectori regești sau comisari ministeriali desemnați expres pentru acest caz. Dreptul de inspecție al statului era însă limitat în problemele de ordin pedagogic, el neputând depăși „limitele” de ordin pedagogic și de drept omenesc⁵³. Fiecare școală, fiecare corp profesoral, director și profesor au la rândul lor drepturi autonome limitate de principii pedagogice și administrative de normative și de regulamente interne. Astfel, drepturi depline avea profesorul în timpul orelor sale și corpul profesoral în problemele ce priveau educația integrală. În mod practic, organele de inspecție puteau cere lucrările elevilor la control numai prin intermediul profesorului de specialitate. Comisarul ministerial nu avea drept să iscălească pe diplome sau pe dovezile de absolvire a cursurilor, (testimoniile de curs).

În cadrul internatului școlar controlul statului se putea extinde la igiena localului și nu la organizarea sa internă sau la controlul activităților extrașcolare ale elevilor. Excursiile, lectura și alte activități extrașcolare puteau fi verificate doar de către corpul profesoral prin intermediul unor profesori special desemnați în acest scop. Dreptul de completare a „coalei de calificare” o avea exclusiv directorul. Controlul oficial putea doar să constate eventualele lipsuri în metodele de predare și să facă observații și îndrumări în acest sens. Conferințele profesorale se desfășurau sub coordonarea Consistoriului Eparhial, comisarul ministerial fiind convocat la aceste conferințe și având posibilitatea de a face observații pe care directorul și corpul profesoral erau datori să le urmeze⁵⁴.

Un alt punct de dispută cu autoritățile de inspecție ale statului o constituia limba în care era scrisă corespondența oficială cu inspectorii școlari regionali.

⁵³ DJAN, Arad, *Fond Episcopia Ortodoxă română Arad*, partea a IV-a, dosar 100/1916, nenumărat.

⁵⁴ *Ibidem*.

La începutul secolului XX această corespondență cu Ministerul și autoritățile municipale era scrisă în limba maghiară, iar cu inspectorii și celelalte autorități școlare se purta bilingv. În relația directă dintre școli și autoritățile bisericești superioare actele birocratice se redactau în limba română. Învățătorii, care după anul 1907 scriau către Consistorii în limba maghiară erau admonestați și li se returna corespondența⁵⁵. Excesul de zel al unor inspectori școlari regești, duce și la crearea unor situații tensionate, deoarece uneori, cerințele acestora depășeau, cu mult, cadrele legii. Instituția inspectorului școlar regesc a fost creată prin legea 28/1876 cu scopul de a controla școlile populare și Institutul Pedagogice. Criteriul corespunderii întru-totul cerințelor legilor învățământului face ca inspecția școlară să se transforme, într-un mijloc politic de șicanare a desfășurării activității instructiv-educative, normale, din școlile confesionale. Stăruința și modul în cu care se cerea, în timpul inspecțiilor, înlăturarea defectelor minore, prin avizarea directă a autorităților superioare competente, eventual a comitetelor administrative municipale și chiar a ministrului de instrucție⁵⁶, exercita asupra instituției de învățământ confesionale rurale o presiune extrem de mare. Aceasta se va reflecta negativ, către anii primului război mondial, atât în structura numerică a instituției școlare, cât și în evoluția corpului profesoral confesional român.

Funcționând pe baza Regulamentului pentru organizarea învățământului, elaborat de către Congresul Național Bisericesc, dar și în conformitate cu legislația școlară a statului maghiar, instituția de învățământ confesională românească s-a adaptat, la începutul secolului XX, noilor reglementări referitoare la încadrarea personalului didactic și la înființarea autorităților specifice, de control. Ele aveau un Statut special. Erau înființate de către Biserică și administrate de către aceasta, prin intermediul preoților și a comunităților locale rurale, ceea ce a impus, Școlii românești confesionale, o raportare particulară și o subordonare dublă: atât autorităților statului, cât și celor ecleziastice.

⁵⁵ AEORC, *Fond școlar, IV*, dosar 48a/1896, nenumărotat.

⁵⁶ *Ibidem*.

CERTAIN AUTHORITIES OF ROMANIAN SCHOOL INSTITUTIONS IN
CARAS-SEVERIN AND TIMIS COUNTIES
BETWEEN 1900 AND 1918

Abstract

According to the school's ordinance the teaching staff was formed by the headmaster, the catechist, the primary schoolmaster and the substitute teacher. The names vary through time, but the duties stay the same.

However, a special statute was attributed to the confessional Pedagogical Institutes in which the right to administrate, to manage and to inspect were exclusively in the hands of the clerical authorities. Over the pedagogical schools the Ministry of instruction exercised a governmental inspection through royal inspectors or ministerial commissaries appointed especially for these cases. Nevertheless, the state's right for inspection was limited when dealing with pedagogical and law issues. Each school, each teaching staff each headmaster and each professor had in turn self-governing rights limited by pedagogical principals and administrative rights limited by normative principals and internal regulations. Therefore, the professor had full rights during his class and the teaching staff in issues related to education. Working according to regulations and to a specific legislation elaborated by the National Clerical Congress, but in accordance with the school legislation of the Hungarian state, the Romanian confessional educational institution adapted itself to the new regulations: referring to the employment of teaching staff and to the establishment of the specific control authorities. They had a special status.

They were set up by the church and administrated also by them through priests and the local rural communities which imposed the Romanian confessional schools a double subordination: to the state and to the clergy.